

Zá n'Kujtesë
A Voice in Memory
Katalog - Catalog
Helmimet në Kosovë në vitet 1990-1992
The poisonings in Kosovo, 1990-1992

Botues / Publisher

Instituti i Krimeve të Kryera gjatë Luftës në Kosovë

Institute of Crimes Committed During the War in Kosovo

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit

The Ministry of Education, Science, Technology and Innovation

Kryeredaktor i botimeve / Editor-in-Chief of publications

Atdhe Hetemi

Arbërie Nagavci

Këshilli redaktues / The editorial board

Shqipe Canolli

Anita Kadriu

Këshilli hulumtues / Research board

Albiana Arbeni

Rrezarta Ahmeti

Arian Zymberaj

Sofije Grajçevci

Kimete Haxholli

Mimoza Gjevori

Gresë Latifaj

Katalog - Catalog

Helmimet në Kosovë në vitet 1990-1992 The poisonings in Kosovo, 1990-1992

Ky katalog botohet nga Instituti i Krimeve të Kryera gjatë Luftës në Kosovë në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, me rastin e realizimit të ekspozitës “Helmimet në Kosovë në vitet 1990-1992”, realizimit të forumit me të njëjtën tematikë, në kuadër të kolanës së botimeve “Zá n'Kujtesë” të Institutit të Krimeve të Kryera gjatë Luftës në Kosovë.

This catalogue is published by the Institute for the Crimes Committed During the War in Kosovo, in cooperation with the Ministry of Education, Science, Technology and Innovation, on the occasion of the realization of the exhibition “The Poisonings in Kosovo, 1990–1992,” and the forum of the same theme, within the publication series “Zá n'Kujtesë” of the Institute for the Crimes Committed During the War in Kosovo

**Prishtinë / Pristina
2025**

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

017: 323.285(=18:496.51)“1990/1992”

Helmimet në Kosovë në vitet 1990-1992 : katalog = The Poisonings in Kosovo, 1990-1992 : catalog / kryeredaktor i botimeve Atdhe Hetemi, Arbërie Nagavci . - Prishtinë : Instituti i Krimeve të Kryera gjatë Luftës në Kosovë, 2025. - 36 f. : ilustr. ; 26 cm.

Titulli dhe teksti paralel në gjuhën shqipe dhe angleze

1. Hetmi, Atdhe 2. Nagavci, Arbërie

ISBN 978-9951-9232-1-7

PARATHËNIE

Ekspozita “Helmimet në Kosovë në vitet 1990–1992”, e hapur nga Instituti i Krimeve të Kryera gjatë Luftës në Kosovë (IKKL) në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI), si dhe katalogu që e shoqëron, në kuadër të serisë së forumeve “Zá n'Kujtesë”, sjellin një përmbledhje dokumentare e vizuale për njërën nga ngjarjet më tronditëse të viteve '90 në Kosovë – helmimet masive të nxënësve shqiptarë.

Ky publikim synon të ruajë kujtesën kolektive përmes dokumenteve, imazheve dhe materialeve të tjera që dëshmojnë jo vetëm dhimbjen dhe pasojat e asaj periudhe, por edhe qëndresën dhe dinjitetin e shoqërisë shqiptare përballë represionit sistematik të kohës.

Gjatë viteve 1990–1992, mijëra nxënës shqiptarë u helmuan në shkolla dhe ambiente publike, në rrethana ende të paqarta. Ndërsa spitalet e Kosovës mbusheshin me fëmijë të helmuar dhe prindër të dëshpëruar, institucionet e kohës, nën kontrollin e regjimit serb, mohonin përgjegjësinë dhe pengonin çdo përpjekje për hetime të pavarura.

Fotografite e përfshira në këtë katalog janë mbledhur nga studiues, dëshmitarë dhe individë që kanë kontribuar në ruajtjen e kujtesës, përmes materialeve të dorëzuara në arkivin e IKKL-së. Secilit prej tyre i është krijuar një fond i veçantë arkivor; ndër ta përmenden Besnik Bardhi, Halim Hyseni, Luljeta Pula, Hazir Mehmeti dhe të tjerë. Imazhet nuk janë vetëm pamje historike, por dëshmi të dhimbshme të një realiteti të përjetuar. Ato dokumentojnë momentet e para të helmimeve, reagimin e qytetarëve, mobilizimin e mjekëve dhe të spitaleve, si dhe përpjekjet e jashtëzakonshme të shoqërisë për të shpëtuar fëmijët e helmuar. Në çdo fotografi shfaqet kontrasti midis bardhësisë së spitaleve dhe errësirës së dhunës që kishte mbuluar Kosovën.

Artikujt e shtypit të kohës – nga Rilindja, Oslobodenje, Neu Zeitung, Telegraf, e deri te Gjakova Press – ofrojnë një pasqyrë të rrallë të përplasjes ndërmjet së vërtetës dhe manipulimit politik e mediatik. Ndërkohë, dokumentet zyrtare, raportet shkencore dhe dëshmitë ndërkombëtare, përfshirë ato të Médecins du Monde, International Reference University Laboratory dhe NATO-s, krijojnë bazën faktike mbi të cilën ndërtohet një narrativë e plotë historike dhe njerëzore.

Çdo faqe e këtij katalogu bart një rrëfim më vete – një dialog midis kujtesës kolektive dhe ndërgjegjes sonë shoqërore. Përmes këtij botimi synohet jo vetëm ruajtja e dëshmive mbi helmimet masive, por edhe riafirmimi i së drejtës për të kujtuar dhe për të kërkuar drejtësi.

Helmimet e viteve '90 nuk janë vetëm plagë të trupit, por edhe provë e ndërgjegjes sonë historike.

Shprehim mirënjohje të thellë për të gjithë ata që ndanë me ne fotografi dhe materiale që mundësuan realizimin e kësaj ekspozite dhe botimin e këtij katalogu. Falënderim i posaçëm i takon ekipit organizues, i cili me përkushtim dhe profesionalizëm e bëri të mundur që kjo kujtesë të marrë formë e zë.

Atdhe Hetemi

PREFACE

The exhibition “Poisonings in Kosovo 1990–1992”, organized by the Institute for Crimes Committed During the War in Kosovo (ICCW) in cooperation with the Ministry of Education, Science, Technology and Innovation (MESIT), and accompanied by this catalogue within the framework of the “Zá n'Kujtesë” (Echoes in Memory) forum series, presents a documentary and visual overview of one of the most shocking events of the 1990s in Kosovo – the mass poisonings of Albanian students.

This publication aims to preserve the collective memory through documents, images, and other materials that bear witness not only to the pain and consequences of that period but also to the resilience and dignity of the Albanian society in the face of systematic repression.

Between 1990 and 1992, thousands of Albanian students were poisoned in schools and public spaces under circumstances that remain unclear to this day. While hospitals across Kosovo were filled with poisoned children and desperate parents, the institutions of the time, under the control of the Serbian regime, denied responsibility and obstructed every effort to uncover the truth.

The photographs included in this catalogue have been collected from researchers, witnesses, and individuals who have contributed to the preservation of memory through materials submitted to the ICCW archive. Each of them has been assigned a separate archival collection; among them are Besnik Bardhi, Halim Hyseni, Luljeta Pula, Hazir Mehmeti, and others. These images are not merely historical records but painful testimonies of a lived reality. They document the first moments of the poisonings, the reaction of citizens, the mobilization of doctors and hospitals, as well as the extraordinary efforts of society to save the poisoned children. In each photograph appears the stark contrast between the whiteness of hospitals and the darkness of the violence that had engulfed Kosovo.

Press articles from the time – from Rilindja, Oslobodenje, Neu Zeitung, Telegraf, and Gjakova Press – provide rare insights into the clash between truth and political and media manipulation. Meanwhile, official documents, scientific reports, and international testimonies – including those of Médecins du Monde, the International Reference

University Laboratory, and NATO – form the factual basis upon which a comprehensive historical and human narrative is built.

Each page of this catalogue carries its own story – a dialogue between collective memory and our social conscience. Through this publication, the intention is not only to preserve the evidence of the mass poisonings but also to reaffirm the right to remember and to seek justice.

The poisonings of the 1990s are not only wounds of the body but also a trial of our historical conscience.

We express our profound gratitude to all those who shared with us photographs and materials that made possible the realization of this exhibition and the publication of this catalogue. Special thanks go to the organizing team, whose dedication and professionalism made it possible for this memory to take shape and voice.

Atdhe Hetemi

Një frymë e brishtë, e kapluar nga dhimbja e padukshme
Fragile Breath, Cloaked in Silent Suffering

Një foshnje merr trajtim mjekësor pas helmimeve masive të viteve '90 në Kosovë
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi.

A baby receives medical treatment following the mass poisonings that occurred in Kosovo during the 1990s
Photograph and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

Një frymë e brishtë, e kapluar nga dhimbja e padukshme
Fragile Breath, Cloaked in Silent Suffering

Fëmija i rraskapitur nga helmimi

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Halim Hyseni.

Exhausted child after the poisoning

Photograph and data: ICCW Archives, Halim Hyseni Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

Nxënëse e rraskapitur gjatë trajtimit mjekësor, 23 mars 1990
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Halim Hyseni.

Weakened young student under medical treatment, March 23, 1990
Photograph and data: ICCW Archives, Halim Hyseni Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

Motra e nderit ndihmon të helmuarin

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Halim Hyseni.

A nun assists the poisoned victim

Photograph and data: ICCW Archives, Halim Hyseni Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

Nxënës të shtrirë në reparte spitalore

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi.

Schoolchildren lying in hospital beds

Photograph and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

I riu shqiptar, i lodhur dhe i rraskapitur, merr trajtim mjekësor pas helmimeve masive në Kosovë gjatë viteve '90

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Halim Hyseni.

A young Albanian man, weakened and exhausted, receiving medical treatment after the mass poisonings in Kosovo in the 1990s

Photograph and data: ICCW Archives, Halim Hyseni Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

E reja shqiptare, e helmuar, përpiqet të marrë frymë nën kujdesin e mjekëve
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

A young Albanian woman, suffering from poisoning, struggles to breathe while under medical care
Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Në heshtjen e bardhë, trupi lufton për frymë
In the White Silence, the Body Struggles for Breath

Djaloshi i rraskapitur nga helmimi në shkollë

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

A boy exhausted from poisoning at school

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Trupa që bien, duar që ngrihen
Falling Bodies, Rising Hands

Nxënësja e rraskapitur nga helmimi mbahet në krahët e bashkëqytetarëve të saj
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

A schoolgirl exhausted from poisoning is held in the arms of her fellow citizens
Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Trupa që bien, duar që ngrihen Falling Bodies, Rising Hands

Tablo e dhimbjes dhe rezistencës kolektive

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

A scene of suffering and collective resistance

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Trupa që bien, duar që ngrihen
Falling Bodies, Rising Hands

Një vajzë e re, e përhumbur – e alivanosur nga helmimet
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

A young girl, disoriented – fainted from poisoning
Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Bardhësia e qëndresës The Brightness of Resistance

Mobilizimi i qytetarëve në bartjen e fëmijëve të helmuar drejt spitaleve
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

The mobilization of citizens in transporting the poisoned children to hospitals
Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Bardhësia e qëndresës The Brightness of Resistance

Spitalet e Kosovës, të mbuluar nga çarçafë, uniforma dhe drita
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi.

The hospitals of Kosovo, covered in sheets, uniforms, and light
Photograph and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

Bardhësia e qëndresës **The Brightness of Resistance**

Mobilizimi i shëndetësisë në Kosovë

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

The mobilization of the healthcare sector in Kosovo

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Bardhësia e qëndresës **The Brightness of Resistance**

Rrugët e Kosovës të mbuluara nga uniforma dhe automjete në ndihmë të fëmijëve shqiptarë të helmuar

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

The streets of Kosovo covered with uniforms and vehicles coming to the aid of the poisoned Albanian children

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Një dëshmi e qetë e dhunës së padukshme A Quiet Testimony of Invisible Violence

Letërnjoftimi i Arlinda Vllasakut, e cila vdiq nga pasojat e helmimit
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Halim Hyseni.

The identification card of Arlinda Vllasaku, who died as a result of the poisoning
Photograph and data: ICCW Archives, Halim Hyseni Collection.

A Quiet Testimony of Invisible Violence

Vërtetim mjekësor – dëshmi e helmimit

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

Medical certificate – evidence of poisoning

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Kosova, sprovë e ndërgjegjës mjekësore
Kosovo –A Trial of the Human Conscience in Medicine

Fotografi nga simpoziumi shkencor në Zagreb, “Kosova, sprovë e ndërgjegjës mjekësore”

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi.

Photograph from the scientific symposium in Zagreb, “Kosovo: A Trial of Medical Conscience”

Photograph and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

Kosova, sprovë e ndërgjegjës mjekësore
Kosovo –A Trial of the Human Conscience in Medicine

Fotografi nga simpoziumi shkencor në Zagreb “Kosova, sprovë e ndërgjegjës njerëzore”

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

Photograph from the scientific symposium in Zagreb, “Kosovo: A Trial of Medical Conscience”

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Zëri i ndërgjegjshëm që refuzoi heshtjen

The Conscious Voice That Refused to Remain Silent

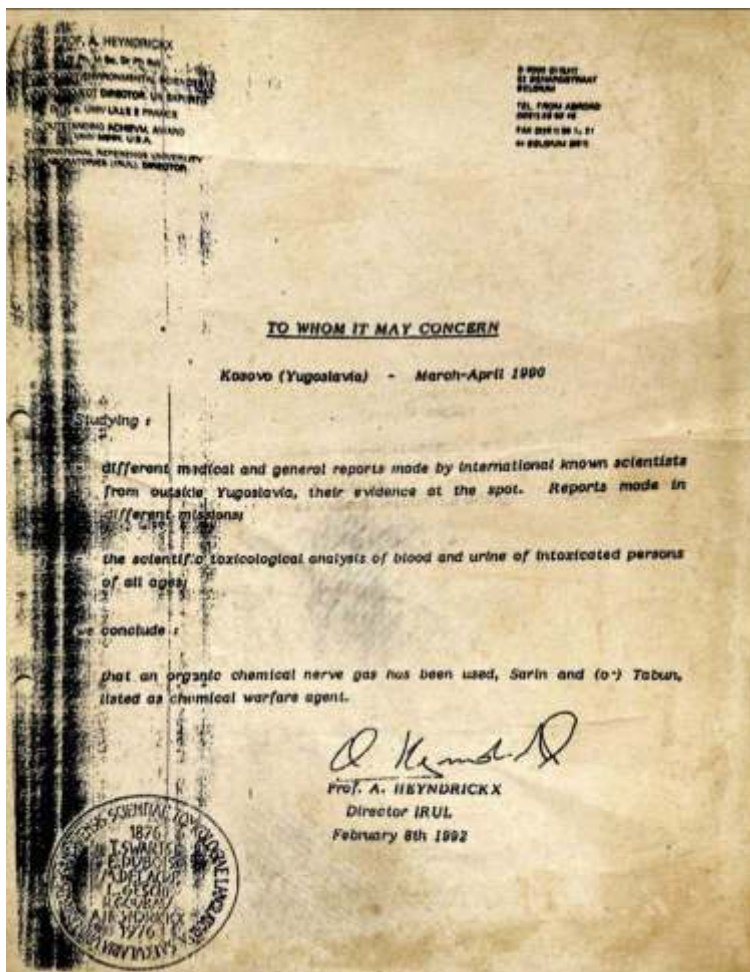
Dëshmia konfirmuese e Dr. Bernard Benedetti-t, nga organizata Médecine du Monde, për helmimet masive në Kosovë

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Hazir Mehmeti.

The confirming testimony of Dr. Bernard Benedetti, from the organization Médecins du Monde, regarding the mass poisonings in Kosovo

Photograph and data: ICCW Archives, Hazir Mehmeti Collection.

Dëshmi shkencore që kthehet në kujtesë njerëzore Scientific Testimony Transformed Into Human Memory

Report shkencor rreth helmimeve në Kosovë nga International Reference University Laboratory

Report shkencor rreth helmimeve në Kosovë nga International Reference University Laboratory:

To whom it may concern: Kosovo (Yugoslavia)– mars-prill, 1990, autor: Heyndrickx, A., 8 shkurt, 1992.

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

Scientific report on the poisonings in Kosovo by the International Reference University Laboratory

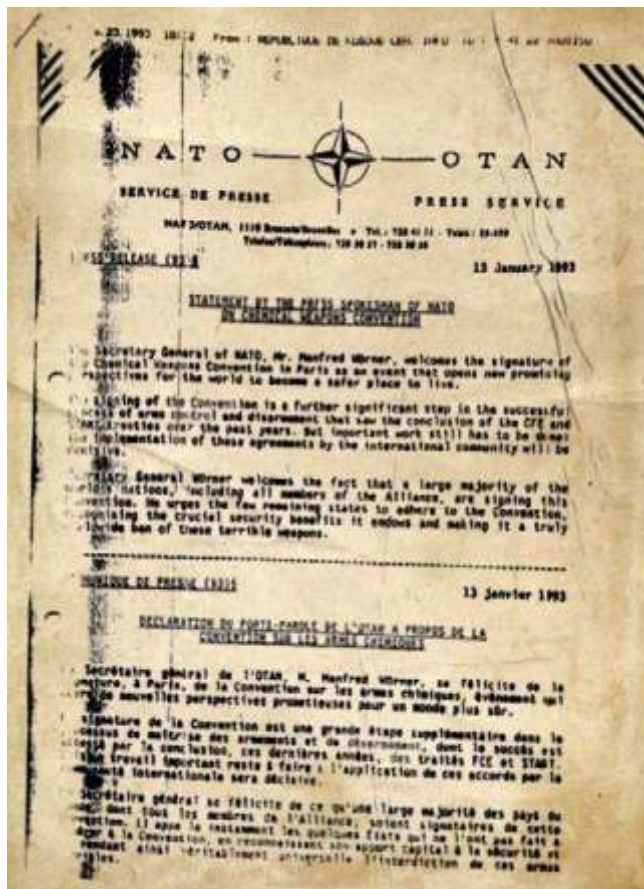
Scientific report on the poisonings in Kosovo by the International Reference University Laboratory:

To whom it may concern: Kosovo (Yugoslavia)– March -Aprill, 1990, author: Heyndrickx, A., 8 February, 1992.

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

NATO njih plagën e padukshme të Kosovës

NATO Acknowledges Kosovo's Invisible Wound

Deklaratë për shtyp e NATO-s rreth helmimeve në Kosovë

Deklaratë për shtyp e NATO-s rreth helmimeve masive në Kosovë:

Deklarata e Zëdhënësit të Shtypit të NATO-s për Konventën e Armëve Kimike / Déclaration du Porte-Parole de l'OTAN a Propos de la Convention sur les Armes Chimiques, autor: Manfred Wörner, seria: (FSS Release (93)5; Inunique de Presse (93)5), Shërbimi i Shtypit të NATO-s, Bruksel, 13 Janar 1993.

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

NATO press statement on the poisonings in Kosovo

NATO press statement on the poisonings in Kosovo:

Statement by the NATO Press Spokesperson on the Chemical Weapons Convention / Déclaration du Porte-Parole de l'OTAN a Propos de la Convention sur les Armes Chimiques, autor: Manfred Wörner, seria: (FSS Release (93)5; Inunique de Presse (93)5), NATO Press Service, Brussels, 13 January 1993.

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Ku tretën dëshmitë

Where Did the Test Testimonies Dissolve

Artikull për helmimet në gazetën Rilindja

Faqe nga gazeta Rilindja me artikuj të botuar për helmimet në Kosovë:

Tryeza e «Rilindjes» rreth helmimit masiv të popullatës shqiptare në Kosovë, autorë: Sylejman Aliu, Elvianë Bajçinovci, foto: Ilaz Bylykbashi, 25 qershor, 1990

Ku tretën dëshmitë?, autorë: Sylejman Aliu, Elvianë Bajçinovci, foto: Ilaz Bylykbashi, 25 qershor, 1990,

Fotografi dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi.

An article on the poisonings in the newspaper Rilindja

Page from Rilindja newspaper featuring articles published about the poisonings in Kosovo:

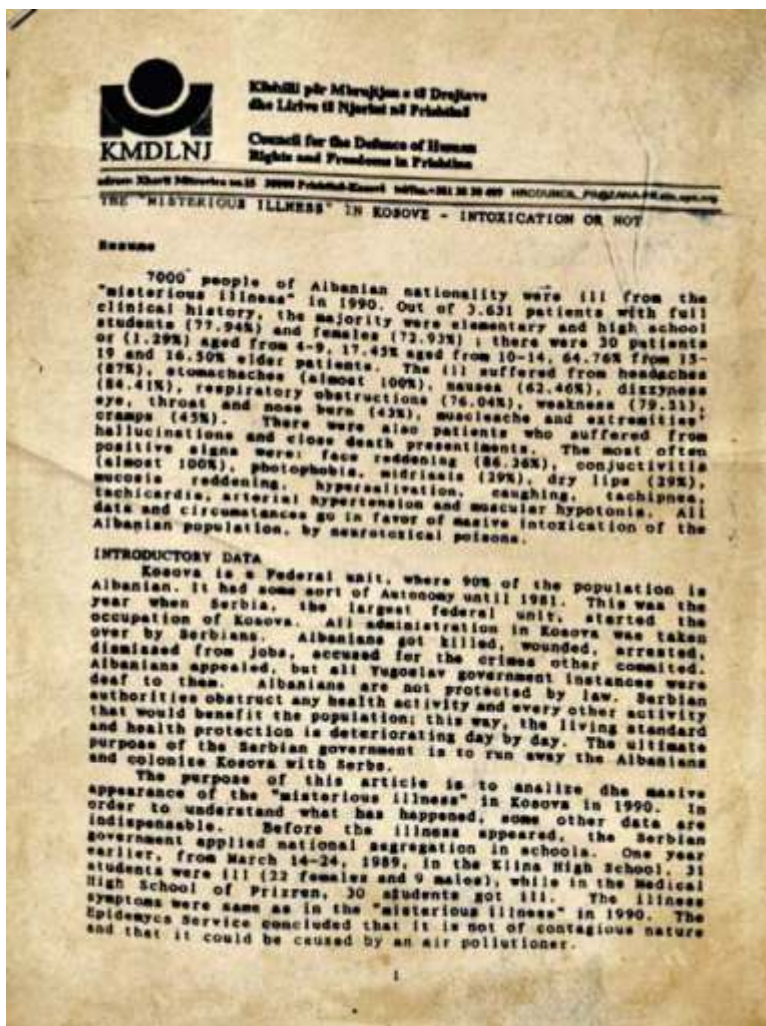
Rilindja roundtable on the mass poisoning of the Albanian population in Kosovo, authors: Sylejman Aliu, Elvianë Bajçinovci, photographs by Ilaz Bylykbashi, June 25, 1990.

Where Did the Testimonies Dissolve? authors: Sylejman Aliu, Elvianë Bajçinovci photographs by Ilaz Bylykbashi, June 25, 1990.

Photographs and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

Në kërkim të së vërtetës për helmimet që preknin fëmijët e Kosovës

In Search of the Truth About the Poisonings That Afflicted the Children of Kosovo

Rezime për helmimet masive në Kosovë nga KMDLNJ

Faqe nga raportet e KMDLNJ rret helmimeve masive në Kosovë:

The "Mysterious Illness" in Kosovë – intoxication or not.

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

Summary on the mass poisonings in Kosovo by the Council for the Defense of Human Rights and Freedom CDHRF

Pages from the CDHRF reports on the mass poisonings in Kosovo:

The "Mysterious Illness" in Kosovë – intoxication or not.

Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Në kërkim të së vërtetës për helmimet që preknin fëmijët e Kosovës In Search of the Truth About the Poisonings That Afflicted the Children of Kosovo

Copëz faqeje nga gazeta boshnjake Oslobodenje, 1990, rreth helmimeve masive në Kosovë

Artikull i shkurtër rreth helmimeve masive qytetet e Kosovës në gazetën Oslobodenje:

Specijalna zloupotreba albanske djece, 27 mars, 1990.

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Hazir Mehmeti.

A newspaper clipping from the Bosnian newspaper Oslobodenje, 1990, about the mass poisonings in Kosovo

Short article on the mass poisonings in the cities of Kosovo from the newspaper Oslobodenje:

Specijalna zloupotreba albanske djece, 27 March, 1990.

Photograph and data: ICCW Archives, Hazir Mehmeti Collection.

Copëz faqeje nga gazeta gjermane Neu Zeitung, 25 mars 1990, rreth helmimeve masive në Kosovë

Artikull i shkurtër mbi situatën në Kosovë pas helmimeve masive të të rinjve shqiptarë:

Kosovo: Truppenbewegungen nach Kinder-Vergiftungen, 25 mars 1990.

Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Hazir Mehmeti.

A newspaper clipping from the German newspaper Neu Zeitung, March 25, 1990, about the mass poisonings in Kosovo

A brief article on the situation in Kosovo following the mass poisonings of Albanian youth: Kosovo: Truppenbewegungen nach Kinder-Vergiftungen, March 25, 1990.

Photograph and data: ICCW Archives, Hazir Mehmeti Collection.

Fjala që përqeshi dhimbjen
The Word That Mocked the Pain

Artikull për helmimet në gazetën serbe Telegraf
Faqe nga gazeta serbe Telegraf me artikuj të botuar për helmimet në Kosovë: Filmska i glumačka deca su dovožena luksuznim automobilima "hoćemo republiku, lekove nisu tražili", 20 mars, 1990.
Fotografia dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Luljeta Pula.

An article on the poisonings in the Serbian newspaper Telegraf
Pages from the Serbian newspaper Telegraf featuring articles published about the poisonings in Kosovo: Filmska i glumačka deca su dovožena luksuznim automobilima "hoćemo republiku, lekove nisu tražili", 20 March, 1990.
Photograph and data: ICCW Archives, Luljeta Pula Collection.

Përkujtesë - dëshmitë e ruajtura nga syri i një mjeku e studiuesi
Remembrance – Testimonies Preserved Through the Eyes of a
Doctor and Researcher

Artikull për helmimet në gazetën Gjakova Press

Faqe nga gazeta Gjakova Press me artikuj të botuar për helmimet në vitet e '90-ta në Kosovë:

Helmimet e rinisë shqiptare në Kosovë në pranverën e vitit 1990, autor: Dr. Besnik Bardhi, [2015]

Fotografi dhe të dhënat: Arkivi i IKKL-së, Fondi Besnik Bardhi

An article on the poisonings in the newspaper Gjakova Press

Page from Gjakova Press newspaper featuring articles published about the poisonings in Kosovo during the 1990s:

The Poisonings of Albanian Youth in Kosovo in the Spring of 1990, author: Dr. Besnik Bardhi, [2015]

Photographs and data: ICCW Archives, Besnik Bardhi Collection.

